Akademik İncelemeler Dergisi
Journal of Academic Inquiries

e-ISSN : 2602-3016
Yayıncı/Publisher : Sakarya Üniversitesi

Cilt/Vol, 21, Sayı/No. 1, 189-203, 2026
DOI: https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1805517

Araştırma Makalesi / Research Article

Anglo-Sakson İngiltere'de Kullanılan Ortak Hukukun Kökeni ve Gelişimi

The Origin and Development of Common Law in Anglo-Saxon England

Sultan Gürsoy

Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye,
griyagmur14@gmail.com,
ror.org/04nqdwb39

Öz: Bugün çoğu ülke iki ana yasal gelenekten birini, ortak hukuku (*common law*) veya medeni hukuku (*civil law*) takip etmektedir. Ortak hukuk geleneği, orta çağda İngiltere'nin Anglo-Saksonlar tarafından işgalinden sonra ortaya çıktı ve sonraki dönemlerde kıtalar boyunca İngiliz kolonilerinde uygulandı. Medeni hukuk geleneği aynı zamanda kıta Avrupası'nda gelişti, İspanya ve Portekiz gibi Avrupa emperyal güçlerin kolonilerinde uygulandı. Ortak hukuk, yasama kararları olan bazı dağınık kanunlara dayanmakla birlikte, büyük ölçüde emsallere yani benzer davalarda hali hazırda verilmiş olan yargı kararlarına dayanmaktadır. Bu makalede, Anglo-Sakson döneminde kullanılmaya başlanan ortak hukukun kökeni ve tarihsel gelişimi hakkında, bu zamana kadar yapılan mevcut çalışmalar ışığında elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir. Ayrıca daha sonraki Viking istilacıları tarafından getirilen ilkel ve pagan geleneklerde görülen örf ve âdet hukuku ile ortak hukukun nasıl bileştirildiği anlatılmaktadır. Beşinci yüzyıl kuzey Germen hukukuna ilişkin belgesel kaynaklar incelenip, sonrasında Norman istilasından önceki yerleşim, Viking akınları dönemlerinde yapılan değişikliklerden bahsedilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anglo-Sakson, Örf ve Adet Hukuku, Erken Orta Çağ, İngiltere, Vikingler

Geliş Tarihi/Received: 17.10.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 11.03.2026
Yayımlanma Tarihi/ Available Online: 16.03.2026

Abstract: In the contemporary era, the preponderance of nations adheres to one of two predominant legal traditions: common law or civil law. The common law tradition emerged subsequent to the Anglo-Saxon invasion of England in the Middle Ages and was subsequently practised in English colonies across the continent. The civil law tradition also developed in continental Europe, being practised in the colonies of European imperial powers such as Spain and Portugal. Common law is predicated on a number of disparate statutes that represent legislative decisions; however, it is largely based on precedents, that is, court decisions that have already been made in analogous cases. This article provides a review of the origins and historical development of common law, which emerged during the Anglo-Saxon period, in light of the extant studies in this field. The text further elaborates on the integration of customary practices, characterised as primitive and pagan, among the later Viking populations, with the established legal framework of common law. This study examines documentary sources on fifth-century North Germanic law. It then goes on to analyse the changes made during the settlement and Viking raid periods prior to the Norman Conquest.

Keywords: Anglo-Saxon, Common Law, Early Medieval, England, Vikings

Extended Abstract

Today, most countries follow one of two main legal traditions: common law (common law) or civil law (civil law). The common law tradition emerged after the Anglo-Saxon conquest of England in the Middle Ages and was present in English colonies throughout the continent in later periods. The civil law tradition also developed on the European continent, becoming established in the colonies of European imperial powers such as Spain and Portugal. While common law is based on some scattered statutes that constitute legislative decisions, it is largely based on precedents, that is, court decisions already rendered in similar cases. In this regard, the existing scholarship on the origins and development of common law, which began in Anglo-Saxon times, is evaluated. It also describes how common law was combined with customary law, evident in the primitive and pagan traditions carried

Cite as(APA 7): Gürsoy, S. (2026). Anglo-Sakson İngiltere'de kullanılan ortak hukukun kökeni ve gelişimi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, *21*(1), 189-203. https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1805517

This is an open access paper distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

by later Viking invaders. Documentary sources on fifth-century North Germanic law are examined, followed by discussion of the changes in the processes of settlement before the Norman Conquest and the Viking raids.

The main difficulty in defining Anglo-Saxon law is that, despite the abundance of written sources, the law is limited to literary fragments compared to the body of Anglo-Saxon common law. Only a few Anglo-Saxon kings' laws survive, the earliest of which appear a century and a half after the Germanic people settled in Britain. Written law was quite limited in scope, and the legal traditions governing the daily affairs of this largely illiterate people were unwritten.

Some features of these Germanic legal traditions appear to have remained unchanged throughout the six centuries of Anglo-Saxon rule, both in England and on the Continent. Island isolation, which often gave rise to idiosyncrasies, was tempered by frequent contact with continental Germans. However, some changes occurred, and much of the Anglo-Saxon law that William the Conqueror promised to protect for his English subjects had changed significantly from the laws introduced from the Continent in the 5th century. By the 11th century, these simple customs of a "barbarian" people had become the laws that would be codified into common law by Norman rulers.

To establish the legal genealogy of Anglo-Saxon customary law, it is necessary to locate the continental ancestors of the conquerors of Roman Britain, but this presents significant obstacles. At the time of the Anglo-Saxon conquest, none of the Germanic tribes were literate. Therefore, information from this period remains uncertain. However, determining what is known about the origins of the Germanic peoples is crucial for revealing the origins of customary law.

The most notable legal activity of the early Anglo-Saxon kings was the issuance of written laws known as dooms. The earliest of these was issued by King Aethelberht of Kent. Written in Anglo-Saxon, it holds the distinction of being the first Germanic law written in the vernacular. Dating to approximately 601-605, this code is the earliest Anglo-Saxon writing of any kind. All these "laws" were law only in the sense that they were systematically or logically organized, not because they were comprehensive statements of law. They probably reflected some of the customary law of the time, but they did not contain all of the actual customary law. All the laws concerned schedules of "regulated" payments for specific crimes and rarely hinted at the kings' other legal concerns.

Some historians have questioned why Aethelberht wrote a law. His subjects, and undoubtedly most of the council, were illiterate. Considering the traditional explanation that the law was triggered by King Aethelberht's conversion to Christianity during Augustine's tenure, it is possible to see the influence of Christianity in both this period and other Anglo-Saxon law. The laws likely consisted of a series of judgments issued by the king and his witan regarding both abstract propositions (similar to legislation) and concrete situations (similar to a trial). Bede's explanation that these laws imitated Roman law should be viewed with skepticism, as the content of the articles entirely reflects Germanic tradition.

Aethelberht's laws are not as diverse on subject matter as the previously analyzed Lex Salica, but they are arguably better organized. If the choice of subject matter truly reflects the king's most frequent discussions, then these laws reveal the most difficult social problems facing an emerging Anglo-Saxon society.

The creation of the aforementioned laws demonstrates that even before England came under the rule of a single king, there existed a powerful kingdom and king of that period, ruling over all the kingdoms within the heptarchy. This king, with his title of "Bretwalda," assumed far greater authority than was claimed in his own realm and in other kingdoms. Some important aspects of this more specific royal role, the Bretwalda, included the protection of the church and clergy, regulations for the uniform administration of justice, the preservation of peace and tranquility not only for private gain but for the

public good, the regulation of land ownership and agriculture, and the regulation of family matters to ensure the fulfillment of specific support responsibilities.

Broadly speaking, the laws must have reflected the matters before the king's personal jurisdiction in legal matters. More specifically, King Ine's law demonstrates significant changes in the concepts of kingship. It is a long document by its date, encompassing a wide range of human relations, and delving into the details of the agricultural system upon which society was based and designed to promote Christianity in greater detail than other early laws.

These laws were not a list of crimes; they were the result of a serious attempt to create a body of rules governing the more complex problems the king and his officials might have to deal with. They were the work of a responsible statesman who was able to engage the clergy and nobility in negotiating the blending of ancient traditions and new legislation into a comprehensive body of law. They represented a new understanding of kingship, gradually replacing the simple motifs that satisfied the people of earlier eras.

1. Giriş

Ortak hukukun (Common law hukukunun) özelliği Anglo-Sakson toplumunun örf ve adetlerinden oluşmasıdır. Sözlü gelenek ve göreneklerinin yazıya geçirilmiş halidir. Bu özelliğinden dolayı Anglo-Sakson toplumundaki her alanda meydana gelen değişim ve gelişimden hukukta doğrudan etkilenmiştir. Anglo-Sakson toplumunda hukuk sistemi toplumun üstünde bir kurum tarafından oluşturulup sonra da bireylere oluşturulan bu yasalara uyması beklenmemiştir. Burada yasaları bireylerin kendileri oluşturmuştur. Kendi yaşam tarzları çerçevesinde ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkan bir hukuk sistemidir.

Anglo-Sakson kabileleri İngiltere'ye geldikten sonra fethettikleri bazı toprakların mülkiyetini *comitatus*un bireysel üyelerine devretmişlerdir (yani liderlerin savaşta sadık hizmetleri karşılığında desteklemek zorunda olduğu yeminli takipçileri/yoldaşları). İngiltere'nin yeni yerleşimcileri, kendilerini atalarının hükümdarlarına bağlılıklarından dolayı sadece kabile üyeleri olarak değil, aynı zamanda Roma eyaletlerinin topraklarını kendi aralarında paylaştırmış olan fatihin yeminli vasalları olarak görmekteydiler. Anglo-Sakson liderler İngiltere'de örgütlenme konusunda bazı zorluklar yaşamışlardır. Yabancı bir ülkede halkın yeniden örgütlenmesi, beslenmesi, giydirilmesi ve korunması gerekiyordu. Bunun gerçekleşmesi için de toplulukların oluşturulması ve sadakatin sürdürülmesini sağlamak gerekiyordu.

Anglo-Sakson liderler zaten *mæght*[1] şeklinde gruplaşmış olan halkı kendi kendine yetecek tarımsal birimlere ya da *hamlet*lere yerleştirdiler. Her birinin kendi yaşam alanları, şeritler halinde bölünmüş kendi ekilebilir arazileri, kendi otlaklarına sahip oldukları bilinmektedir. Bu birimleri idari ve adli amaçlar için shire ve hide olarak düzenlemişlerdir. Hundred, bir Anglo-Sakson yerleşiminin temel birimiydi. Her hundred da her birini yöneten bir yardımcı şef, bağlılığını işgalin baş destekçisi olan bir lorda borçludur. Ayrıca bu lort diğer Anglo-Sakson lortlarıyla etkileşim kurmaktan ve Anglo-Sakson krallıkları arasındaki barış ve güvenliği korumaktan sorumludur.

İngiltere'de Heptarchy olarak bilinen yedi büyük Anglo-Sakson krallığı beş yüz yılı aşkın bir süre İngiltere'nin siyasi gelişimine egemen oldu. Bu krallıkların her birinin kralları, bireysel çıkarlarını gözetirken, diğerleri üzerinde askeri ve siyasi bir hükümdarlık konumu için sürekli bir mücadele halindeydiler. Bu krallıkların her biri Germen örf ve adet hukukuna dayalı kendi yasal idare sistemlerine sahiptirler.

Beşinci yüzyılın sonlarında ve altıncı yüzyılın başlarında çıkarılan tüm Germen kanunları arasında çalışmamız açısından en önemlisi *Lex Salica*'dır. Muhtemelen 486 ve 511 yılları arasında yazılmıştır.

[1] *Mæght: bir* şefinin yönetimindeki akraba kabile üyelerinden oluşan birliktir.

Bu Germen kanununda hiçbir Roma etkisi görülmemekte ve aynı dönemde yazılan diğer erken Germen kanunlarının biçimini yansıtmaktadır. Bu yasayı önemli yapan bir diğer şeyde daha sonra Norman hukukunun temel kaynağı olmasıdır. Burada iki noktaya değinebilir; birincisi ortak bir mirasa sahip olarak erken dönem Anglo-Sakson ve Norman asli yasaları on birinci yüzyılın sonlarına kadar bile çarpıcı bir benzerlik gösterir, ikincisi 1066'da İngiltere'nin Normanlar tarafından işgal edilmesiyle kral İtirafçı Edward'ın mevcut yasalarının Fatih William'ın içtihat yasalarıyla eşleşmesi şaşırtıcı değildir. Kıtadaki Germen kabilelerinin kanunları ve gelenekleri hakkında oldukça fazla bilgi bulunmasına rağmen, beş ve altıncı yüzyılda İngiltere'deki Anglo-Sakson kabilelerinin yasal gelenekleri hakkında çok az şey bilinmektedir. Bu benzerlikten İngiltere'deki Anglo-Saksonların, kıtadaki Germen atalarının örf ve adet kanunlarını uygulamaya devam ettiklerini varsayabiliriz.

Bu makalenin temel savı, bugün İngiltere'nin kullandığı Ortak Hukukun (*Common Law*) temel omurgasını Anglo-Sakson örf ve adet hukukunun oluşturduğu yönündedir. Ayrıca İngiltere'nin maruz kaldığı istilalar (Vikingler, Normanlar) sonucunda dönemin şartlarına göre toplumun ihtiyaçları doğrultusunda yeni yasalar eklenmiş ancak değiştirilmemiştir.

2. Yöntem ve Kaynaklar

Araştırmamızın yöntemi, araştırma konusu tarihsel bir süreci kapsadığından "Tarihsel Yöntem" kullanılmıştır. Araştırma, belirlenen problemlere güvenilir çözümler aramak amacı ile planlı ve sistemli bir şekilde verilerin toplanması, çözümlenmesi ve son aşamada yorumlanarak değerlendirilmesi sürecidir. Bu süreçte araştırma metodolojisi olarak hermenötik ve betimleme yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Hermenötik Yöntem, olgu ve olayların bağlamsal, çevresel ve tarihsel olarak birlikte değerlendirilmesine dayanır. Bu araştırmada teori oluşturma toplanan bilgilerden yola çıkarak daha önce bilinmeyen birtakım sonuçları birbirleriyle ilişkisi içinde açıklayan bir modelleme çalışması anlamına gelmektedir. Bu da araştırmacının esnek olmasını, toplanan bilgilere göre araştırma sürecini yeniden şekillendirmesini ve gerek araştırma deseninin oluşmasında gerekse toplanan bilgilerin analizinde tümevarıma dayalı bir yaklaşım izlenmesini gerektirir.

Geleneksel teoriler gerçekleri hep aynı gözle görür ve sürekli bir değişim içinde olan sosyal olguları açıklamada yetersiz kalır. Geleneksel teorilerde evrensellik önemlidir, gerçekleri durağan olgular olarak görürler oysa sosyal olgular için evrensellikten söz edilemez. Sosyal olgular durağan değildir ve zamana göre değişkendir.

Tümevarımcı analiz, araştırmacı topladığı bilgileri anlamlı bir yapıya kavuşturma, yani bu bilgilerden yola çıkarak bir teori oluşturma çabası içindedir. Bu ana temalar bazen önceden belirlenmiş olsa bile hermenötik araştırma yönteminde çoğu zaman bir değişkenlik ve yeniden düzenleme açıklık söz konusudur. Araştırma probleminin belirlenmesi ve bu problemin hermenötik araştırma yöntemiyle kuramsal ya da kavramsal çerçevenin oluşturulması, çalışmanın temel aşamalarını oluşturmaktadır.

Araştırma sürecinde kullanılan temel veri toplama tekniği hermenötik araştırma metodu çerçevesinde yer alan doküman ve içerik analizi yöntemlerini kullanmıştır. Araştırma yönteminde kullanılan dokümanların bir kısmı kütüphane tarama çalışmaları çerçevesinde tespit edilmiştir. Diğer bir kısım dokümanlar ise internet üzerinden veri tabanları aracılığıyla edinilen kronikler, kitaplar ve makalelerden oluşmaktadır.

Birincil ve ikincil kaynaklardan elde ettiğimiz verilerin incelenmesi, analiz edilmesi ve bulguya dönüştürülmesinde içerik ve doküman analiz teknik ve yöntemlerinden yararlanılmıştır. Öncelikle elde ettiğimiz dokümanların analizi yapılarak, hangi dokümanların önemli olduğu ve bu bağlamda hangilerinin veri kaynağı olarak kullanılabileceği belirlenmiştir. Doküman analizi teorik açıdan içerik analizine benzemekle birlikte daha dar kapsamlı bir çalışmadır. Bir doküman içeriğini daha sonra kolayca bulmaya uygun bir şekilde dönüştürme işlemidir. Veri arşivlerinin oluşturulmasını amaçlar yalnızca dokümanlar üzerinde çalışır, indeksleme ve sınıflama yapar.

İçerik analizinde ise toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ulaşılır. Doküman sırasında oluşturulan veriler bu aşamada kavramsallaştırılır ve veriyi açıklayan temalar saptanır. Araştırma problemimiz etrafında elde ettiğimiz veriler, dokümanlar ve içerik analizi çerçevesinde öncelikle doküman analizi yapılarak belirlenen konu başlıklarına göre tasnif edilmiştir.

3. Erken Anglo-Sakson Kralların Yasaları

3.1. Kent kralların yasaları

Erken dönem Anglo-Sakson krallarının en dikkat çekici yasal faaliyeti, *dooms* olarak bilinen yazılı yasaların çıkarılmasıydı. Bunlardan en erken tarihlisi Kent kralı Aethelberht tarafından çıkarılmıştır. Anglo-Sakson dilinde yazıldığından, yerel dilde yazılmış ilk Germen yasası olma ayrıcalığına sahiptir. Yaklaşık 601-605'e tarihlenen bu yasa her türden en eski Anglo-Sakson yazısıdır. Tüm bu "yasalar" yalnızca sistematik veya mantıksal olarak düzenlenmiş olmaları anlamında yasaydılar, kapsamlı hukuk ifadeleri oldukları için değil. Muhtemelen o zamanın bazı örf ve âdet hukukunu yansıtıyorlardı ancak gerçek örf ve âdet hukukunun tamamını içermiyorlardı. Tüm yasalar belirli suçlar için "düzenlenmiş" ödemelerin çizelgeleriyle ilgiliydi ve çok nadir kralların diğer yasal kaygılarına dair ipucu veriyorlardı (Attenborough, 1922, s. 4; Lambert, 2017, ss. 27-34).

Bazı tarihçiler Aethelberht'in neden bir kanun yazdığını sorgulamaktadır. Halkı ve şüphesiz konseyin çoğu okuma yazma bilmiyordu. Kanunun Augustinus'un görevi sırasında kral Aethelberht'in Hristiyanlığa geçmesiyle tetiklendiği geleneksel açıklamaya baktığımızda hem bu dönemde hem de diğer Anglo-Sakson kanunlarında Hristiyan dinin etkisini görmek mümkündür (Richardson ve Sayles, 1966, ss. 1-13; Attenborough, 1922, s. 5). Yasalar muhtemelen kral ve *witan*ı[2] tarafından hem soyut önermeler (yasamaya benzer) hem de somut durumlar (yargılamaya benzer) ile ilgili olarak verilen bir dizi yargıdan oluşuyordu. Bede'nin bu yasaların Roma yasalarını taklit ettiğine dair açıklamasına, maddelerin içeriği tamamen Germen geleneğini sergilediğinden, şüpheyle bakılmalıdır (Bede, 1969, ss. 150-151; Fruscione, 2014, ss. 35-36).

Aethelberht yasaları daha önce analiz edilen *Lex Salica* kadar çeşitli konularda değildir ancak muhtemelen daha iyi düzenlenmiştir. Konu seçimi, kralın en çok meşgul olduğu tartışmaları yansıttığı düşünülmektedir. O zaman bu yasaların, Anglo-Sakson toplumunda karşılaşılan sosyal sorunları ortaya koyduğunu söyleyebiliriz.

Genellikle Hlothhere ve Eadric yasaları olarak adlandırılan ikinci bir Kent yasası yedinci yüzyılın sonuna doğru ortaya çıktı. Bu iki kral muhtemelen birlikte hüküm sürmedi. Hlothhere yaklaşık 673 ila 685 yılları arasında hüküm sürdü ve yerine bir buçuk yıl hüküm süren yeğeni ve rakibi Eadric geçti. Hlothhere ve Eadric'in kararnameleri, "Kent kralları Hlothhere ve Eadric, seleflerinin yaptığı yasaları aşağıda belirtilen kararnamelerle genişlettiler" şeklinde tanıtıldı.

Üçüncü ve son Kentish yasası, yaklaşık 690 yılında yönetime başlayan kral Withred kanunlarıdır. Bu hükümler, Wessex kralı Ine ile barış yaptıktan kısa bir süre sonra yaklaşık 695 yılında yayınlanmıştır. Kanunlarından biri, çağdaşı kral Ine'in hükmüyle aynıdır. Bu kanunların, birkaç kilise görevlisi de dahil olmak üzere "ileri gelenlerden" oluşan bir konsey tarafından oluşturulduklarını ve Kentish yasalarına eklendikleri beyan edilir (Attenborough, 1922, ss. 24-33; Roach, 2013, ss. 1-26). Yirmi sekiz hüküm neredeyse yalnızca kilise çıkarlarıyla ilgilidir.

Yirmi sekiz maddelik yasadan yirmi dördü belirgin şekilde kiliseye özgü maddelerdir ve kararnameleri hazırlayan konseydeki birkaç önemli kilise görevlisinin çıkarlarını yansıtır. Açıkça Kentish krallığında o zamanlar uygulanan geleneksel hukuka pek bir şey katmamışlardır.

[2] *Witan:* Kraliyet Meclisi, konsilidir.

3.2. Wessex krallarının yasaları

Diğer kayıp yasalara yapılan atıflar mevcut olsa da Alfred ve haleflerinin tüm İngiltere için yasama yapmaya başlamasından önceki dönemden yalnızca bir Anglo-Sakson kralının kanunları günümüze ulaşmıştır (Attenborough, 1922, ss. 62-95). Alfred öncesi çıkarılan bu yasa Alfred'in Wessex tahtındaki seleflerinden biri olan kral Ine'in yasasıdır ve Kent kralı Withred'in yaklaşık 688-694 tarihli yasasıyla çağdaştır. Kral Ine de güçlü dini dürtüler sergilemiş ve hatta 725'te Roma'ya hacca gitmek için tahttan feragat etmiş ve orada ölmüştür (Attenborough, 1922, ss. 33-95; Wormald, 2001, s. 103). Kral Ine kanunlarını, iki piskoposunun, soylularının, danışmanlarının ve birçok "Tanrı hizmetkarının" tavsiyesiyle hazırlandığını ilan eder (Attenborough, 1922, s. 37).

Yukarıda bahsedilen yasalar ve diğer krallıklardan çıkmış olan yasaların oluşturulması, İngiltere'nin tek bir kralın yönetimi altına girmeden önce bile *heptarchy* sistemindeki krallıkların hepsini yöneten o dönemin güçlü krallığı ve kralının bulunduğunu, o kralın "*Bretwalda*" unvanıyla kendi ülkesi ve diğer krallıklarda iddia edilenden çok daha fazla yetki üstlendiğini göstermektedir. Bu daha özel kraliyet rolünün yani *Bretwalda*lığın bazı önemli yönleri arasında kilisenin ve din adamlarının korunması, adaletin tekdüze bir şekilde uygulanması için düzenlemeler, huzurun ve barışın yalnızca özel bir çıkar için değil kamusal çıkar için korunması, toprak mülkiyeti ve tarımın düzenlenmesi ve özel destek sorumluluklarının yerine getirilmesini sağlamak için aile meselelerinin düzenlenmesi yer alıyordu.

Geniş anlamda, yasalar, kralın hukuki konularda kişisel yargısı için önüne çıkan konuları yansıtmış olmalıdır (Fisher, 1973, s. 168). Daha özel olarak kral Ine'in kanunu, krallık kavramlarında önemli değişiklikler gösteriyor. Tarihine göre uzun bir belgedir, insan ilişkilerinin geniş bir yelpazesini kapsar, toplumun dayandığı ve Hristiyanlığı ilerletme amacıyla belirlenen tarım sisteminin ayrıntılarına diğer erken dönem yasalarından çok daha ayrıntılı olarak girer.

Bu yasalar bir suç tarifesi değildi, kral ve memurlarının uğraşmak zorunda kalabileceği daha karmaşık sorunları yöneten kurallar bütünü oluşturma yönündeki ciddi bir girişimin sonucudur. Bu din adamlarını ve soylularını, eski gelenek ve yeni yasamaların ayrıntılı bir yasa bütününde harmanlanması konusunda müzakereye çekebilen sorumlu bir devlet adamının eseridir. Daha önceki çağların insanlarını tatmin eden basit motiflerin yerini zamanla yeni bir krallık anlayışı temsil eder (Stenton, 1943, s. 71; Jurasinski ve Oliver, 2021, s. 42).

Büyük Alfred yaklaşık iki yüz yıl sonra, Avrupa krallarının yasama yetkilerini kullanmayı bıraktığı bir dönemde, İngiliz yönetimi altındaki tüm topraklarda uygulanan ilk yasasını yayınladığında (Fisher, 1973, s. 231), kral Ine'nin yasaları Alfred'in yasalarına eklendi (Attenborough, 1922, s. 35). Alfred ve haleflerinin İngiliz yasalarına dönmeden önce, krallığın dokuzuncu yüzyılın sonuna kadar geçirdiği evrimi ve Anglo-Sakson hukuku üzerindeki etkisini özel olarak incelemek uygun olacaktır.

4. Anglo-Sakson Krallığındaki Değişikliklerin Hukuk Üzerindeki Etkisi

Erken dönem Anglo-Sakson kralları toprakları değil, insanları yönetiyordu (Kirby, 1967, s. 163). Fetihlerin sağlamlaştırılması ve artan istikrarla, krallıklar belirli alanlar olarak tanımlanmaya başlandı. Bu ilk krallıklar Fisher tarafından şu şekilde karakterize edilmiştir: "Elbette küçüklerdi ve kurumlar açısından çok az şeye ihtiyaç duyuyorlardı. Kanunları kraliyet kanunları değildi, gelenekseldi, yazılı olmaktan ziyade sözlü olarak aktarılıyordu ve bilgisi halkın içindeydi ve halk meclisinde bu konuda özel olarak eğitim almış kişiler tarafından ilan ediliyordu. Kralın ve maiyetinin geçimini sağlamak için karmaşık düzenlemelere gerek yoktu. Kendi arazilerinin gelirleriyle ve tebaalarının ödediği ayni vergilerle geçiniyorlardı. Kralların başlıca işlevi, halkını savaşta yönetmekti" (Fisher, 1973, s. 133).

Bu açıklamada anlatılan zamandan Aethelberht'in yasama dönemine kadar geçen yaklaşık bir yüzyılda, kralların kendilerine atadıkları rollerde önemli değişiklikler meydana geldi. Bu değişiklikler, Aethelberht'in zamanından önce başlamış olsa da onun tutumunda örneklendirilmektedirler. Aethelberht'in krallık modeli, sonraki krallarında tarzını belirlemiştir.

Aethelberht hem İngiltere'de hem de Kıta'da "yabancı" mahkemelerle temaslarını sürdürdü (Stenton, 1943, s. 105). Augustine'in misyonuyla ilgilenmek, vaazları düzenlemek ve daha sonra kilise çıkarlarının korunması amacıyla yasa çıkarmak için kişisel sorumluluk üstlendi.

Yasaları, "kralın barışının" tanınmaya başladığını gösteriyordu (Finberg, 1974, s. 37-39). Kralın huzurunda veya kralın düzenlediği toplantılarda işlenen suçlara ek cezalar verildi. Normalde akrabalara yapılan ödemelerle çözülen kişisel suçlar, artık sivil işlerde halkın koruyucusu rolünü üstlenen krala ödenen para cezalarına dönüştü. Onun yasaları, örf ve âdet hukukunun geliştirilmesi ve uygulanması sorumluluğunu kabul eden ve krallığın iç işlerine ilgi gösteren bir kralı ortaya çıkarmıştır. Fisher, Aethelberht'in yasalarından, kralın para cezalarını toplamak ve akrabalar arasında anlaşmalar düzenlemek için görevlileri olduğunu çıkarmaktadır (Fisher, 1973, s. 134). Kral Ine'in yasası, mahkemelerin tazminat talep edebilmesi için kararlarının alınması gereken *ealdormen*ler[3] tarafından yönetildiğinden bahsetmektedir (Attenborough, 1922, s. 37).

Kilisenin etkisi zaman zaman ağırdı. Kent kralı Aethelberht ve Northumbria kralı Edwin gibi krallar, Hristiyanlığı kabul etmeleri ve Hristiyanlığın halklarının yaşamları ve gelenekleri üzerindeki etkisini çok ciddiye aldılar (Stenton, 1943, ss. 105-106). Kilise, Hristiyanlığa geçmiş Anglo-Sakson krallarını, putperest komşularını fethederek sınırlarını genişletmeye teşvik ediyordu. İyi krallar (Kilisenin bakış açısından) güçlerini kilise çıkarlarını korumak ve ilerletmek için kullandılar ve bu tür krallar dini vakıflar kurmak için cömertçe bağışta bulundular (Kirby, 1967, s. 166).

Din adamları, kralların Tanrının önünde halkının davranışlarından sorumlu olduklarını ve Tanrının önünde alçak gönüllü kalmaları gerektiğini öğrettiler. Bunun dışında Roma hukukunun yerine kralın geleneksel hukuka tabi olduğu eski Germen ilkesi geçerliydi. Roma hukukunun ya da Hristiyan hukukunun Anglo-Sakson krallıklarda etkisinin olmadığını söyleyebiliriz. Her ne kadar Anglo-Sakson krallıklarında veraset konusundaki çekişme kural olsa da bu çekişme yönetici ailelerle ve tüm krallıkla sınırlıydı. Anglo-Sakson krallıkları, Merovenj ve Karolenj krallıklarında olduğu gibi mirasçılar arasında paylaşılmıyordu (Kirby, 1967, s. 165).

Kralın en önemli kaynağı, takipçilerini ödüllendirdiği geniş toprak parçasıydı. Toprak teknik olarak tüm halkın malı olsa da kralın kira ve hizmet hakları vardı (Stenton, 1943, ss. 302-303). Bu tür hibeler, araziyi bazı kamusal yüklerden kurtaran kraliyet tüzüğü ile yapılırdı ve bu hibelere *bookland*[4] denirdi. Mercia'da *bookland* arazi hibesi, askeri hizmet, köprü inşası ve kale bakımı gibi yükümlülükler karşılığında verildi (Finberg, 1972, ss. 458-462). Başka yerlerde *bookland*, kralın *feorm (*Birch, 1885, ss. 143-157) olarak bilinen araziyi vergilendirme konusundaki mülkiyet hakkından muaftı. Ayrıca, tabi bölgelerden gelir ve haraç da tahsil edilmekteydi.

Kral, Viking döneminin *danegeld*[5] ve *heregeld* vergilerinin gösterdiği gibi olağanüstü ulusal vergilendirmede emredebilirdi ve mahkemeler tarafından verilen cezaların bir yüzde alırdı (Stenton, 1943, ss. 406-407; Kemble, 1849, ss. 53-55). Özellikle bu ulusal vergileri, kralın emrinde, arazi vergilerini hesaplamak ve toplamak için kullanılan önemli bir idari mekanizma olduğunu gösterir. Bu mekanizmanın bir parçası, çok sayıda kraliyet tüzüğü ve emriyle kanıtlanan yazı ofisiydi (Stenton, 1943, ss. 389-390). Anglo-Sakson dönemin sonlarında, tüzüklerin kopyaları kralın şapelinde tutuluyordu, bu da bir kayıt ofisinin başlangıcıydı.

İdari işler hakkında kısa mektuplar olan emirler çıkarma uygulaması muhtemelen dokuzuncu yüzyılda başladı ve Anglo-Sakson İngiltere'nin hükümet birimine en önemli katkısı olarak tanımlandı.

[3] *Ealdorman:* Anglo-Sakson İngiltere'de kraldan sonra gelen soylu.
[4] *Bookland:* Anglo-Sakson İngiltere'de bir tüzük veya *book* aracılığıyla kral tarafından piskoposlara veya devlete verilen hizmetlerin ödülü olarak bireylere verilen arazilerdir. Bu arazilerin özelliği *book* adı verilen defterlerde kayıt altına alınması, vergilerin hepsinden muaf tutulması ve verilen toprağın mülkiyetinin sürekli olmasıdır.
[5] *Danageld:* Anglo-Sakson İngiltere'de kral Ethelred döneminde Danimarkalı istilacılara karşı artan askeri ihtiyacı karşılamak amacıyla alınan arazi vergisi. Önce geçişi olarak başlayan vergi daha sonra kalıcı hale gelmiştir.

Örf ve âdet hukukunun (Ortak hukukun) gelişimine başlıca bir prosedürle katkı haline geldi (Kirby, 1967, s. 171).

Erken dönem Anglo-Sakson krallarının yargı yetkisi vardı ancak bu yetki büyük ölçüde tanımsızdı. Yemin gerekliliklerinden muaf olan kral aynı zamanda tartışmalı tüm hukuk davalarında yargıç olarak hareket etme yetkisine sahipti (Kemble, 1849, ss. 40-49). Kralın sürekli bir yerden bir yere taşınma rutini temyizleri teşvik etmiş olmalı.

Bir asırdan fazla bir süre önce Kemble, bazıları doğrudan İngiliz kanıtı olmadan ancak Kıtadaki Germen uygulamalarından benzetme yoluyla çıkarılan Anglo-Sakson kraliyet ayrıcalıklarının uzun bir listesini çıkardı. Bu tür güçler ve ayrıcalıklar sonunda orta çağ hükümdarlıklarının örf ve âdet hukukunu şekillendirmedeki rolünü güçlendirdi. Bu haklar arasında, suçlar için ödenecek para cezalarının bir kısmını almak için büyük topraklara sahip olma hakkı, kişisel bir askeri muhafız bulundurma, silahlı milis çağırma, barış ilan etme ve sürdürme, para basımını sürdürme, adaleti denetleme ve statülerini yükseltme hakkı vardı. Daha kişisel ayrıcalıklar arasında af, müsadere, hazine, ülke çapındaki seyahatleri için misafirperverlik (atlar ve bekçiler için hizmet dâhil) hizmetleri yer alıyordu. Buna ek olarak kraliyet konutlarının inşası ve çitlenmesi için kişisel emek, enkaz veya hurda kurtarma, darphane, madenler, geçiş ücretleri ve güvenlik yetkileri olan pazarlar, geçiş ücretleri, ormanlar, yabancılar (koruma görevi karşılığında yabancının *wergild*inin[6] bir kısmı) köprü, yol, liman, kanal, iskele ve kale inşaatının ruhsatlandırılması, vesayet, evlilik ve miras hakları da dâhildi.

Yukarıda anlatılan kraliyet yetkilerinin her zaman tüm Anglo-Sakson kralları tarafından tam anlamıyla kullanılmadığı ve bunların gelişip kullanılmasının eşitsiz olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu yetkilerin hukukun gelişimi üzerindeki etkileri şu şekilde özetlenebilir: İnsan grupları üzerindeki yönetim bölgeselleştikçe, yerel ve kraliyet idari mekanizması büyüdü. Sadece istisnai durumlarda bile kanun yazma uygulaması, yasal gelişime istikrar ve resmiyet kazandırdı, kraliyet otoritesini yazılı olmayan örf ve âdet hukukuna daha açık bir şekilde yerleştirdi ve kraliyet gücünün tüm önemli yasal gelişimin merkezine yerleştirilmesiyle sonuçlanan uzun bir süreci başlattı. Gelir yetkilerinin, özellikle de toprak mülkiyetine dayalı ulusal vergilendirmenin uygulanması, yalnızca yetenekli memurlar ve istikrarlı idari prosedürler gerektirmekle kalmadı aynı zamanda krallığın tüm toprakları üzerinde kapsamlı bir kraliyet gücü oluşturdu.

Dış ilişkilerde daha aktif katılım, kralın iç işlerine artan ilgisine paraleldi. Bu artan iç ilgi, tebaasının refahı ve davranışları üzerinde algılanan ilahi bir yöneticiliği ve kralın barışını, yasayla tanımlanan bir medeni düzeni sürdürme ihtiyacını yansıtıyordu. Barış için esas olan akrabalar arasındaki kan davalarının özel savaşlarını sınırlamak ve sonunda devletin gücünü bu en eski gelenekler üzerinde genişletmekti. Kral arazi üzerindeki çıkarları, gerçek mülkiyet çıkarlarını genel olarak rafine edip, tanımlayıp kaydederek verdi. Norman fethinden sonra hukukun resmi gelişiminde "writs" (emir) olarak bilinen diğer idari yazılar çok önemli hale gelecekti. Kral, bireysel davaların karara bağlanmasında aktif olarak yer aldı. Kralın hukuk danışmanları dışında, krallıktaki başka hiçbir kişi örf ve âdet hukukun gelişimi ve uygulanması üzerinde ondan daha büyük bir etkiye sahip değildi. Diğer orta çağ hükümdarlarıyla karşılaştırıldığında nispeten güçlü olmalarına rağmen, Anglo-Sakson kralları, kralların bile hukuka tabi kaldığı geleneksel Germen ilkesini değiştirmek için hiçbir girişimde bulunmadı.

5. Sonraki İngiliz Krallarının Yasaları

Dokuzuncu yüzyılda Danimarka Vikinglerinin yaptığı tahribat, Anglo-Sakson toplumunu her yönden altüst etti. Sadece Büyük Alfred yönetimindeki Wessex, istilalara dönüşen baskınlardan sağ kurtuldu. Alfred, Danimarkalıların ilerlemesini durdurdu, diğer fethedilen krallıkların insanlarını birleştirmeye

[6] *Wergild:* Anglo-Sakson İngiltere'de suç işleyen kişinin, zarar gören kişiye veya ölüm durumunda ailesine ödediği tazminat miktarı.

başladı ve yavaş yavaş toprakları ve yönetimi Danimarkalılardan geri aldı (Finberg, 1974, s. 51; Thomas,1984, s. 590).

İngiltere tek bir kral altında birleştiğinde, yasal gelişmeler üzerindeki kraliyet etkisinin genişlemesi hızlandı. Kraliyet gücünün doğasına ilişkin bu fikirler, kralları, makamlarının yükümlülüklerini yerine getirirken, hükümetteki faaliyetlerinin kapsamını ve yoğunluğunu giderek daha fazla genişletmeye zorladı ve tebaasını bu tür faaliyetlerden kaynaklanan artan kraliyet otoritesini gönüllü olarak kabul etmeye teşvik etti. Tüm insanlara adaletin sağlanması amacıyla yerel mahkemelerin düzgün işleyişini desteklemek için yetkilerini kullandılar. Kral Alfred, *reeves*lerini (memurlarını) adaletli davranmaya teşvik ederken, halefleri döneminde bir kraliyet görevlisinin veya bir lordun adaleti reddetmesi ağır bir para cezasına ve makam kaybına neden olmaktaydı. Kralın öncelikli kaygılarından biri iç barışın sağlanması olduğundan düzensizliğe yol açan suçlar, geleneksel olarak kralın barışına aykırı davrananlara verilen ağır cezalara tabi tutuldu (Fisher, 1973, s. 251; Kemble, 1849, s. 2).

Kral Alfred ve halefleri tarafından çıkarılan yasalar özellikle önemlidir çünkü tüm İngiliz ulusuna uygulanmışlardır. İçerik olarak daha önceki Anglo-Sakson yasalarındaki kararname türlerine pek bir şey eklememişlerdir. Ancak daha aktif, güçlü bir monarşiye doğru devam eden bir eğilim ortaya koymaktadırlar. Bu sonraki İngiliz yasalarının kökenleri ve içeriklerinin bir özeti aşağıdadır.

5.1. Büyük Alfred'in kanunları

Alfred 871'den yaklaşık 899'daki ölümüne kadar hüküm sürdü. Kanunların tarihi belirsizdir, bir grup tarihçilere göre 892-893 diğerlerine göre de 889'dan önce yazılmışlardır (Liebermann, 1903, s. 34; Attenborough, 1922, s. 35). Uzun bir giriş, On Emir'in çevirisi ve Exodus kitabının diğer pasajları, kısa bir apostolik tarihi (Elçilerin İşleri kitabından alıntılar) içerir, açıklamalar birçok konsey tarafından kararlaştırılmış ve yazılmıştır. Kral daha sonra şunları ilan etmiştir: "Şimdi ben kral Alfred, bu yasaları topladım ve seleflerimizin gözlemlediği ve benim de onayladığım yasaların çoğunun kopyalarının çıkarılması için emir verdim. Ancak onaylamadıklarımın çoğunu danışmanlarımın tavsiyesi üzerine iptal ettim, diğer durumlarda ise değişikliklerin getirilmesini emrettim. Bulduğum yasaların en adil olanlarını ister akrabam kral Ine'in ister Mercia kralı Offa'nın ister İngiltere'de ilk vaftiz edilen kral olan Aethelberht'in zamanından kalma olsun hepsini topladım" (Attenborough, 1922, s. 63).

Bu yasalar tanımlandığı gibi, dini çıkarlar için koruma sağlar ve kralın huzurunu tehdit eden suçlar için daha büyük cezalar içeren çeşitli suç türleriyle ilgili cezaları belirler. "*Bookland*" (Anglo-Saksonca da *bocland*) adı verilen ve miras alınabilen ve devreden tarafından yalnızca akrabalar arasında devredilebilecek şekilde sınırlandırılabilen tapu senediyle araziye dair tek bir referans vardır (Attenborough, 1922, s. 83). Yetmiş yedi maddeden otuz dördü çeşitli kişisel yaralanmalarla ilgili cezaları açıklar.

Alfred'in 878'de Danimarka kralı Guthrum'u yenmesinin ardından, 880 ile Guthrum'un 890'daki ölümü arasında bir zamanda yapılan bu antlaşma, belirli suçlar için prosedürleri ve suçları belirledi. İngiliz ve Danimarka arasındaki sınırlar da belirlendi. Giriş bölümünde bu yasalar ilk olarak kral Alfred ve Guthrum tarafından ve daha sonra kral Edward (889-924 yılları arasında hüküm süren Yaşlı Edward) ve Guthrum tarafından yürürlüğe konulmuş yasalar olarak tanımlanmaktadır (Attenborough, 1922, ss. 96-101; Liebermann, 1903, s. 87).

Kral Yaşlı Edward, önceki kanunlardan daha tutarlı ve mantıklı iki dizi yasa çıkardı. Sadece üç maddeden oluşan ilk yasa dizisi "*folkland*"[7] ve "*bookland*" ifadelerine atıfta bulunur. İkinci yasa dizisindeki sekiz maddeden biri muhtemelen kral Ine ve Alfred'in yasa kitabı olan "*doombook*"

[7] *Folkland:* Folkland'de imtiyazlı toprak demektir. Ancak bookland'den farkı toprağın kullanımı bireye verilirken, mutlak mülkiyeti devlette olmasıdır. Folkland'de bazı imtiyazlara sahiptir fakat bookland kadar geniş imtiyaz hakkı yoktur. Kavramsal anlamı ise "family land" yani aile toprağı demektir.

(*domboc*) atıfta bulunarak bu yasaların yürürlükten kaldırılmadığını gösterir (Attenborough, 1922, ss. 112, 117,120).

Yaklaşık 924-939 yılları arasında hüküm süren Aethelstan tarafından çıkarılan altı dizi yasanın tarihleri belirsizdir. Konuları ve olası çıkarılma sırası, I. dizinin konusu din meseleleri, II. dizi adalet yönetimi, V. dizi Exeter'deki bir konseyden adalet yönetimi, III. dizi adalete yazılan bir mektubun biçiminde I, II ve V'in özünü tekrarlar ve VI. dizi Londra'dan piskoposları ve *reeves*ler tarafından hazırlanan loncaları yöneten bir kararname. Belki de bu yasaların en ilginci Aethelstan II'in 2. bölümüdür: "Haklarında hiçbir (hukuki) tatmin sağlanamayan lordsuz adamlar hakkında, yakınlarına onları kamu hukukuna tabi olacakları ve kamu toplantısında kendilerine bir lort bulacakları sabit bir ikametgâha yerleştirmeleri emredilmiştir" (Attenborough, 1922, ss. 122-173). Bu ifade "lordsuz adama" karşı resmi hoşnutsuzluğu göstermektedir; bu da muhtemelen Anglo-Sakson yönetimi boyunca lortluğun önemli ölçüde genişletildiğini göstermektedir.

Hemen bir sonraki maddede yapılan bir nokta da dikkat çekicidir: "adalet için gerektiği kadar sık yalvarmadan önce krala başvuran kişi" para cezası ödeyecektir (Attenborough, 1922, s. 129). Böylece yasal görevlerin yükünü hisseden bir hükümdarın sesi duyulur. Kral Aethelstan'ın yasalarının tonu, diğer yasalardan daha çok yasayı hiçe sayan inatçı ve asi soylularla ve mahkemeye gitme ve hırsızları takip etme gibi geleneksel sorumlulukları yerine getirmeyen vatandaşlarla çevrili bir monarşidir.

Anglo-Sakson hukukunun diğer yönleri, İngiliz kralları I. Edmund (942-946), Edgar (946-963) ve II. Aethelred'nin (980-1016) yasalarında, Anglo-Danimarka kralı Cnut'un (1027-1034) ve Norman fethinden sonra İtirafçı Edward dönemindeki Anglo-Sakson yasasını (1066'da Norman Fethi sırasında yürürlükteydi) tanımladığı iddia edilen çeşitli yazılardır. Ancak, o zamana kadar hem aktif bir monarşi hem de yerel yasal geleneklerin istikrarlı gelişimi tarafından belirlenen ortak hukukunun temelleri çoktan yerleşmişti (Liebermann, 1903, ss. 184-192, 214-273, 529-602).

Anglo-Sakson yerel yönetiminin düzenekleri ve biçimleri o kadar köklüydü ki bunlar işgalci Normanlar tarafından olduğu gibi devralındı ve böylece geç orta çağdaki ortak hukuk gelişmelerinde önemli bir yer tuttu. Bu özelliklerin en temel olanı idari örgütlenmeydi. Birçok kanıt, en eski halk gruplarının orijinal başarılı liderlerin adıyla tanımlandığını ve bu adın nerede olurlarsa olsunlar belirli bir insan topluluğuna atıfta bulunduğunu göstermektedir (Kirby, 1967, ss. 174-175). Yedinci yüzyıla gelindiğinde, Anglo-Sakson toplumu daha bölgesel hale geldikçe bazı eski halk grupları idari bölgelerde istikrar kazanmıştı, bazen eyaletler veya belirli yerlerde *shire*[8] ve *hundred* olarak adlandırılıyordu. Bu terminoloji Wessex'te ortaya çıktı ve 1016'da İngiltere'nin geri kalanın çoğuna yayıldı, bunun başlıca nedeni Viking çatışmaları sırasında Batı Sakson egemenliğiydi (Stenton, 1943, ss. 289-290).

Bazı *shire* sınırları muhtemelen kabile topluluklarının sınırlarına uyuyordu. Birçok *shire*, bazıları muhtemelen kabile liderlerinin halefleri olan *ealdorman* adı verilen kralın önemli yetkilileri tarafından yönetiliyordu. Bu görevlilerin her biri önemli yasal güce sahipti. *Shire*lar, *hundred*lara (ağırlıklı olarak Danimarka bölgelerinde *wapentake*'lere) bölündü ve genellikle *reeve* adı verilen kralın bir memuru tarafından yönetildi.

*Reeve*in görevleri, kralın topraklarını yönetmek ve *ealdorman*'ın *shire* mahkemelerine başkanlık etmesi gibi *hundred* mahkemelerine başkanlık etmekti. Bazı yüksek *reeve*ler *shire*ların baş idari görevlileri oldular ve *shire reeve*leri veya daha aşina bir şekilde şerifleri olarak biliniyorlardı (Kirby, 1967, ss. 175-179).

[8] *Shire* ve *Hundred*: Anglo-Sakson toplumda yerleşim birimleridir. Bu yerleşim birimlerinden en küçüğü ve önemlisi *tun* veya *township*'ti. *Hundred*, yüz *tun*'un birleşimden meydana gelmekteydi yani tunların birliğiydi. *Shire* ise en büyük yerleşim birimidir. Burada baş memur *shire-reeve* ve başkomutan *ealdorman* bulunmaktaydı.

*Reeves*lerin ve nihayetinde *ealdormen*lerin temel sorumlulukları, kanun ve düzeni sağlamak, suçluları cezalandırmak, kraliyet vergilerini toplamak, mahkemeleri yönetmek, darphaneleri denetlemek ve özellikle *ealdormen*ler söz konusu olduğunda askeri operasyonları yürütmekti. Bu kraliyet memurlarının çalışmaları, özellikle Danimarka savaşlarının tahribatı yerel yasa ve düzeni bozduğunda, halkın iş birliği olmadan ilerleyemezdi (Stenton, 1943, ss. 301-302, 408-409). Bu dönemin kralları, hırsızların takibi ve yakalanması için vatandaş sorumluluğunu vurgulayan yasalarla, sivil düzen için daha büyük bir sorumluluk duygusu gösterdiler (Attenborough, 1922, ss. 149-151).

Ne yazık ki Anglo-Saksonlar dönemindeki kasaba hayatı hakkında çok az bilgi bulunmaktadır. Muhtemelen kasabaların özgür sakinleri belirsiz nitelikteki *gyld*ler[9] oluşturmuş ve kurumsal olarak belirli ayrıcalıklardan yararlanmış olabilirler. Özellikle Londra önemli bir bağımsızlığa sahip gibi görünüyor. Kölelikten kaçan kişilerin, daha sonraki bir dönemde olduğu gibi kasabalarda herhangi bir sığınak bulup bulamayacakları ve özyönetim tohumlarının ilk olarak orada filizlenip filizlenmediği konusunda ancak spekülasyon yapılabilir (Liebermann, 1903, ss. 232-237; Kemble, 1849, ss. 309-312).

Bir diğer sorumlulukta mahkemeye gitmekti. İngiltere'de *hundred* mahkemesi her dört hafta da bir, *shire* ve *borough*[10] mahkemeleri ise sırasıyla her altı ay da bir ve her dört ayda bir toplanırdı. Kralın mahkemesi bazı konularda (kralın barışının ihlali, zorla girme ve bir evdeki kişilere zarar verme, pusu kurma ve kaçakları barındırma) ve diğer mahkemelerden gelen itirazlarda "asıl yargı yetkisini" üstlendi. Bu itirazların bazıları karmaşıktı çünkü yerel örf ve âdet hukuku bölgeden bölgeye farklılık gösteriyordu. En geç onuncu yüzyılda kral bireysel lortlara özel mahkemeler kurma hakkı veriyordu ve bu da yerel hukukun gelişimini sürdürüyordu. Norman fethi sırasında, toprak sahibi soyluların çoğu böyle bir yargı gücüne sahipti ve bu hareket aslında kraliyet adaletinin yayılmasını yavaşlatmış olmalı (Pollock ve Maitland, 1898, ss. 42-43; Kirby, 1967, ss. 180-183).

Mahkeme prosedürü ayrıca yerel sakinlerin sorumluluklarına dayanıyordu çünkü yargılamalarda genellikle özgür adamların bulunması gerekmiyordu, ayrıca prosedürün kendisi genellikle davalara doğrudan bağlantısı olmayan birçok kişiyi de içeriyordu. Resmi mahkeme prosedürü, modern gözlemcilere "yemin etme yarışması" gibi görünebilir. Aslında, Anglo-Sakson mahkeme prosedürü delillerin sunulmasını ve tartılmasını gerektirmiyordu. Bunun yerine, iddiaların ve inkarların doğruluğu, bir adamın şerefine dayanıyordu ve bu Hristiyanlığa geçtikten sonra yalanlara karşı ilahi yaptırımlara atıfta bulunarak daha ağır basar hale geldi. Bir suçlama yapıldıktan sonra, sanık mahkemeye çıkmak veya vazgeçmek zorundaydı. Davacı, değişikliğin doğruluğuna yemin edecek ve davalıda inkarına yemin edecekti. İnkâr sayısı ve statüsü gelenek tarafından suçlamanın ciddiyetine ve davalının statüsüne göre belirlenen birkaç yemin yardımcısı veya *compurgator*'un[11] yeminleriyle desteklenecekti. Bir davalı yemin gerekliliğini karşılıyorsa, dava sona eriyordu.

Alternatif olarak, bir sanık yemin gerekliliğini yerine getiremezse veya bir davacı kendi yemin yardımcılarıyla bir suçlamayı destekleyebiliyorsa veya sanığın kötü bir ünü varsa veya suçüstü yakalanmışsa veya suçlayıcı bir mala sahipse, işkenceye başvurulurdu. Kaynar suyla, kızgın bir demirle veya suya atılarak sınama gibi çeşitli biçimlerin hepsinde, işkence, Tanrı'nın suçluluk veya masumiyet hakkındaki yargısını aramanın bir yoluydu. Suçlu bulunursa sanık suç için öngörülen hapis, para cezası, kırbaçlama ve sakatlamadan idama kadar uzanan cezalardan birine çarptırılırdı.

Resmi prosedürde yer almayan delil değerlendirmesi, konu resmi olarak mahkemeye gelmeden önce gerçekleşmiş olabilir (Pollock ve Maitland, 1898, ss. 38-40). Pollock ve Maitland'ın da belirttiği gibi, Germen hukukunda mülkiyet yerine zilyetlik merkezi bir konumdaydı. Modern zilyetlik hakları ve çözümleri öğrenimini inceleyenler, İngiltere hukukunun bu bakış açısını asla terk etmediğinin farkına varacaklardır. En sık takas edilen mülk muhtemelen öküz idi ve transfer yöntemi gerçek teslimattı.

[9] *Gyld:* Anglo-Sakson toplumundaki hür insanların kasabada kalmak için ödedikleri ücret veya vergi.
[10] *Borough:* Anglo-Sakson İngiltere'de *shire* yerleşim biriminin içinde bulunan bir tür idari bölüm.
[11] *Compurgator:* Suçlanan kişinin masumiyetine veya iyi karakterine yemin eden tanıktır.

Bir pazarlık muhtemelen rehineler ve kaparo ile bağlıydı ancak bu noktalardan herhangi biri hakkında doğrudan kanıt yok. Yazılı sözleşmeler kullanılmıyordu (Pollock ve Maitland, 1898, ss. 57-58).

Anglo-Sakson dönemdeki çeşitli toprak sahipliği kuralları, en iyi şekilde hâkim toplumsal yapı açısından açıklanabilir çünkü toplumsal sınıfların en belirgin özelliği toprakla olan ilişkileriydi. Tüm topraklar, belirli kamusal yükümlülükler taşıyor gibi görünüyor: askerlik hizmeti, köprü inşası ve kale bakımı yükümlülükleri gibi (Finberg, 1974, s. 458).

Kralların topraklar üzerinde kullandıkları yetkiler daha önce tartışılmıştı. Krallar kendilerine boyunduruk altındaki topraklarda büyük toprak parçaları ayırmışlardı. Bu toprakların bir kısmı asil sınıfı oluşturan baş savaşçı arkadaşlarına verilmişti ve Hristiyanlığa geçtikten sonra krallar kiliseye sık sık hibeler vermişlerdi. Hibe alanlar, toprağın çoğunu işgal eden ve işleyen çiftçi halkın kiraları ve hizmetleriyle geçiniyordu. Bu kraliyet hibeleri muhtemelen sadece bir yaşam hakkıydı. Bir baba bir araziyi oğluna devretmek isterse muhtemelen kralın onayını almak zorundaydı. Daha küçük bir oğul kendi toprak hibesi için lütuflandırılma beklentisiyle kralın kişisel hizmetinde görev alabilirdi (Finberg, 1974, ss. 444-446).

Bir ara, muhtemelen Hristiyanlığa geçişten kısa bir süre sonra, kilise bağışlarının bir bağışçının hayatıyla sınırlı olmaması gerektiği aşikâr hale geldi. Anglo-Sakson yöneticileri, kraliyet imtiyazları aracılığıyla kiliseye toprak bağışlamaya başladılar ve neredeyse tam mülkiyet ve miras hakları verdiler. Bu topraklar her zaman *bocland* veya *bookland* olarak adlandırıldı. Bu tür imtiyazları elde etmek ilk başlarda kilisenin münhasır ayrıcalığıydı ancak şeffaf hileler ortaya çıktı. Bir laik kişi, kilise kurup ve onu torunlarına miras bırakarak *bookland* arazi hibesi elde edebilirdi. Mirasçılar ölürse veya laik kalmak isterlerse miras tehlikeye girerdi bu yüzden yerel piskopos nihai mirasçı olurdu. Ayrıca, Bede tarafından kınan, birçok önemli kişinin kendini tıraş ettirdiği ve kurumlarına manastır adını verdiği fakat tarikatlara bağlılıklarının yüzeysel olduğu bir uygulamada yaygındı. Bu uygulama Northumbria'da o kadar yaygındı ki genellikle genç savaşçılara hibe için yeterli toprak kalmıyordu (Finberg, 1974, s. 292).

Tüm topraklar normalde belirli laik yükümlülüklere, vergilendirme, askerlik hizmeti, tedarik, emek ve yargı gibi tabiyken, Wessex kralı Ine, 704'te kilise topraklarının tüm laik yükümlülüklerden tamamen muaf olduğunu ilan edecek kadar ileri gitti. Bu yasa 742'de bir kilise konseyinde onaylandı. Ancak 749'da güçlü Mercian kralı Æthelbald, kilise topraklarının köprü inşası ve kale çalışmaları hariç tüm laik yüklerden muaf olduğunu ilan etti. Birkaç yıl sonra halefi kral Offa, *bookland* sahiplerinin askeri hizmet için *questa*ları karşılaması gerektiğini ekledi. Wessex bunu takip etti ve 842 yılında Wessex arazi tüzüğü, Wessex'deki *bookland* arazisine "üç ortak verginin" uygulandığını gösterir. Bu, *bookland* arazisini sıradan kişilere tamamen genişletmenin önündeki tüm engelleri ortadan kaldırdı ki aslında bu uygulama Mercia kralı Offa'nın zamanında gerçekleşti (Finberg, 1974, s. 121; Birch, 1885, ss. 13, 143, 157, 254, 390; Finberg, 1974, s. 459).

Bookland, yabancılaştırma veya miras haklarını taşıyordu ve hatta kralın kendi mülkü olarak elinde tuttuğu kısımlar bile hibe sahibine geçiyordu. *Bookland* hakları geliştikçe, mahkeme kurma hakkı olmasa bile en azından para cezalarının bir kısmının değerlendirilmesini sağlamak için yargı haklarını da içerdikleri anlaşılıyor (Maitland, 1897, ss. 258-292).

Tüzük ile verilmeyen arazi, kolaylıkla olması açısından *loanland* (ödünç) arazi olarak adlandırılabilecek daha güvencesiz bir kullanım hakkı altında tutulmuş olabilir. Bu tür araziler kralın izni veya tüzüğü olmadan devredilemez veya miras alınamaz. İzin veya tüzük verilirse, arazi *bookland* olur ancak sahibi mirasçı bırakmadan ölürse krala geri döner. Böyle bir mülkiyet genellikle üç hayat için ömür boyu kiralama ve ardından bir geri dönüş olarak tanımlanabilir. *Loanland* (ödünç arazi) normal laik vergilere tabiydi ve *bookland* gibi bu vergileri yerine getirmede başarısız olunursa kaybedilebilirdi (Pollock ve Maitland, 1898, s. 61; Birch, 1885, ss. 321,382).

Loanland veya *bookland* olarak verilen araziler çok büyüktü ve genellikle hibe alanlar laik soylular veya yüksek din adamlarıydı. Sahip oldukları arazilerin önemli bir kısmı, sosyal sınıfın görev sürelerine karşılık geldiği birkaç başka sınıftan gelen çiftçiler tarafından işgal ediliyordu. Bu sınıfların oranlarında ve ayrıcalıklarında Anglo-Sakson yüzyıllarında belirli temel değişimler meydana geldi.

Sosyal ölçekte soyluların hemen altında, kral Aethelberht yasalarında uzun uzadıya tartışılan ve *geneat* olarak adlandırılan özgür çiftçilerden oluşan bir sınıf vardı (Attenborough, 1922, ss. 5-9). Ancak bu kaynağın dışında bu sınıf hakkında çok az doğrudan bilgiye sahibiz. Kira yükümlülüğünden muaf ve kolayca devredilebilir olsa bile yine de bir lorda veya krala borçlu olunan laik vergilere tabiydiler. Erken dönem Anglo-Sakson toplumunun çoğunlukla bu tür özgür kişilerden oluştuğu tasvirleri kanıtlanamaz ve aslında *Domesday Book* da özgür sınıfın yoğun olarak Danimarkalıların yaşadığı bölgeler dışında şaşırtıcı derece de az olduğu görülmektedir. Daha sonraki Anglo-Sakson döneminde, bu özgür adamlardan bazılarının lortları veya kral için atlı hizmetkârlar haline gelmiş olması böylece bir mülk edinmiş ve karşılığında kira ödemek, emek vermek ve ayak işlerini yapmak için kabul edilmiş olması mümkündür. Birçoğu, bu çiftçi-atlı hizmetkarda, Normanlar gelmeden önce zaten var olan orta çağ şövalyesinin öncüsünü görür (Loyn, 1977, s. 210).

Anglo-Sakson dönemindeki toprak sahipliğine ilişkin kurallar hakkında daha fazla bilgi 1066'daki feodalizmin derecesi sorusunu yanıtlamak için önemlidir. İngiltere'de bir kişi ekonomik olarak bağımlı olabilir ancak yine de kişisel olarak özgürdür, özellikle de yasal statüde. Özgür insanların çeşitli hizmet derecelerinde kiracı oldukları bilinmektedir. Ancak feodalizmle kralların toprak sahibi olmayı savaşçı olarak belirli sayıda vassal sağlamaya şart koştuğu kastediliyorsa o zaman İngiliz feodalizmi muhtemelen Anglo-Sakson dönemde ortaya çıkmıştır. Başlangıç aşamasında feodalizmin kanıtı, geç Anglo-Sakson zamanlarındaki *geneat*lerde, liderlerin krala belirli sayıda silahlı adam sağlama konusunda anlaşmalarında ve *fyrd*[12] veya milislerde hizmet etmenin her zaman toprak sahibi olmakla ilişkilendirilmiş olması gerçeğinde yatmaktadır (Lindsay, 1976, ss. 301-311; Finberg, 1972, ss. 514-515).

Daha sonraki feodal toplum, Anglo-Sakson çağında ortaya çıkan *gebur*lar gibi sınıfları içeriyordu. Özgür kişilerin başka bir sınıfı olan gebur, *geneat*lerden çok daha küçük arazilere sahipti, ayni ve para olarak kira ödüyordu ve lortları için emek veriyordu. Başlangıçta hem arazi hem de hayvan sağlayan lort, *gebur* öldüğünde bunları geri alıyordu. Sosyal sınıfta daha da aşağıda olan *cottager*ler sınıfı da lordun arazisine sahipti ve ağır işlerde çalışıyordu. Ekonomik olarak özgür olmayan *cottager*ler muhtemelen topraklarından taşınamıyorlardı ama yine de bireysel olarak özgürdüler. Bu nominal kişisel özgürlük, bir *cottager* iç çatışma sırasında yakalanırsa veya zor zamanlarda kendini köle olarak satarsa kaybedilirdi. Pollock ve Maitland, "serfliğin Norman fethinden önce çok daha kişisel bir esaret olduğu ve belirli bir arazinin işgaliyle daha az ilgili olduğu" sonucuna varırlar (Birch, 1885, s. 111; Finberg, 1974, ss. 509-510; Pollock ve Maitland, 1898, s. 37).

1066'da nüfusun büyük çoğunluğunun bir *manor*un parçası olan topraklara sahip olması muhtemeldir. Yani kira ve hizmet borçlu oldukları bir lorda bağımlıydılar ve erkeklerin çoğu lortlarının topraklarında bir tür kişisel hizmetkârlık içinde çalışıyordu. Muhtemelen Anglo-Sakson İngiltere'sinde oldukça erken bir dönemde bir *manor* ekonomisi vardı. Bu şekilde toprak sahibi olan lort, genellikle kiracının askeri sadakatini yöneten ve mahkemede onun adına hesap veren lorttu. Bir lort, diğerinin topraklarına sahip değildi (Kirby, 1967, ss. 227-228).

6. Sonuç

Anglo-Saksonlarda kral ve halk arasındaki ilişkiyi düzenleyen bağ örf ve adetleriyle oluşturdukları hukuk sistemiydi. Bu hukuk sistemi *Bretwalda* unvanına sahip kralın toplumun ihtiyaçları ve dönemin gereklilikleri doğrultusunda çıkardığı yasalardı. Bu yasalar yedi krallıkta da geçerli olduğu için

[12] *Fyrd: Erken Anglo-Sakson ordularının bir türü olan bu birlik, lortlarının topraklarını savunmak için özgür kişilerden seçilen askeri bir gruptur. Bu grup ayrıca lortlarının komutanlığında kraliyet seferine katılmakla da yükümlüdür.*

common law adını taşımaktadır. Ayrıca bu sistem, birbirini izleyen Anglo-Sakson krallarının, seleflerinin yasal beyanları üzerine istikrarlı bir şekilde inşa ettiği en az beş yüz yıllık bir süre boyunca yavaş yavaş gelişen bir süreci de kapsamaktadır. Bu itibarla Anglo-Sakson hukukunda, İngiliz toplumunun gelişme biçimini derinden etkileyen, kanıtlanabilir bir süreklilik olmuştur. Anglo-Sakson hukuk sisteminin, öncelikle sunulan kanıtlara ve işlenen zararlara dayalı olarak vaka bazında şekillendirilebilmesi anlamında sofistike olduğunu görüyoruz.

Anglo-Sakson hukukunda hiçbir şey göz ardı edilmemiştir. Önceki nesillerin deneyimleri, sonraki nesillerin sorunlarının çözümü için temel çerçeveyi sağladı. Buradan yola çıkarak Roma duyarlılığının yerini Germen gerçekliğine ve bununla gelişen Anglo-Sakson devletinin gereksinimlerine bıraktığını görüyoruz. Geleneksel Germen sağduyulu yaklaşımı sonraki Anglo-Sakson yasalarında sistemleşir. Böylece deneyim, deneyimi belirleyen geleneği belirledi. Deneyim ve gelenek sistemleşerek Anglo-Sakson hukukunun gövdesi haline geldi.

"İngiltere asaletinin ve gençliğinin çiçeği" Hastings savaş meydanında öldükten ve William'ın İngiltere'yi sonraki yirmi yıl boyunca tamamen fethetmesinden sonra, hiçbir yasal devrim yaşanmadı. Normanların, İngilizlere katkıda bulunacak çok az orijinal yasası vardı. Aslında William, İngiltere'nin tüm sakinlerinin, belirli eklemelerle birlikte, İtirafçı Edward'ın yasaları altında devam edeceğine söz verdi.

Mevcut araştırma durumu izin verdiği ölçüde, Germen hukuk geleneklerinin Britanya'ya getirildiği ve kesintisiz bir gelişim süreci içinde tüm İngiltere'de ortak hukukun temeli haline geldiği gösterilmiştir. Kıtadaki bu eski yasalara ve uygulamalara dair kanıtlar en erken Anglo-Sakson dönemi hakkında bilinenlerle tutarlıdır ve kan davaları, akrabalık, lortluk ve kamu meclislerinin egemen olduğu bir toplumu ortaya koymaktadır.

Britanya'nın fethinden sonra toplumun istikrara kavuşması, krallığın yükselişi daha az sayıda ve daha büyük krallıkların ortaya çıkması iktidarın merkezileşmesine yol açtı. Yönetim gücünün yoğunlaşması, eski geleneklerden farklı ancak doğal uzantıları olan yasal gelişmelere yol açtı. Bu yoğunlaşma, ortak hukukun yolunu hazırladı. Aynı zamanda, tamamen yerel uygulamalar merkezi otorite tarafından neredeyse hiç engellenmeden gelişti ve ortak hukuk temellerine kendi katkılarını yaptı. Viking müdahalesi, bu süreci hem geliştirme hem de kesintiye uğratma eğilimindeydi.

Ortak hukuk oluşturmada en göze çarpan başarılar 13. yüzyıla kadar gerçekleşmedi. Bu arada eski İngiliz toplumuna bir unsur daha girecekti, baronlarını ve kalelerini toplumun tepesine yerleştiren ancak sonunda onunla bütünleşen Normanların acımasız yönetimi.

Kaynakça

Attenborough, F. L. (1922). *The laws of the earliest English kings*. Cambridge University Press.

Bede. (1969). *Ecclesiastical history of the English people*. Clarendon Press.

Birch, W. (1885). *Cartularium saxonicum*. Whiting & Company.

Finberg, H. P. R. (1972). *The agrarian history of England and Wales A.D. 43-1042*. Cambridge University Press.

Finberg, H. P. R. (1974). *The formation of England 550–1042*. Hart-Davis MacGibbon.

Fisher, D. J. V. (1973). *The Anglo-Saxon age, c. 400-1042*. Longman.

Fruscione, D. (2014). Beginnings and legitimation of punishment in early Anglo-Saxon legislation from the seventh to the ninth century. İçinde J. P. Gates ve N. Marafioti (Ed.), *Capital and corporal punishment in Anglo-Saxon England* (ss. 34–48). Boydell Press.

Jurasinski, S. ve Oliver, L. (2021). *The laws of Alfred: The Domboc and the making of Anglo-Saxon law*. Cambridge University Press.

Kemble, J. M. (1849). *The Saxons in England.* Longman, Brown, Green & Longmans.

Kirby, P. (1967). *The making of early England*. Schocken Books.

Lambert, T. B. (2017). *Law and order in Anglo-Saxon England*. Oxford University Press.

Liebermann, F. (1903). *Die gesetze der angelsachsen*. Niemeyer.

Lindsay, J. (1976). *The Normans and their world*. Fletcher & Son Ltd.

Loyn, H. R. (1977). *The Vikings in Britain*. Batsford.

Maitland, F. W. (1897). *Domesday book and beyond*. Cambridge University Press.

Pollock, F. ve Maitland, F. W. (1898). *The history of English law before the time of Edward I*. Cambridge University Press.

Richardson, H. G. ve Sayles, G. O. (1966). *Law and legislation from Æthelberht to Magna Carta*. Oxford University Press.

Roach, L. (2013). *Kingship and consent in Anglo-Saxon England, 871-978*. Cambridge University Press.

Stenton, F. M. (1943). F. M. *Anglo-Saxon England.* Clarendon Press.

Thomas D. A. (1984). Origins of the common law, Part I: The disappearance of Roman law from Dark Age Britain. *BYU Law Review,* (4), 563-598. https://digitalcommons.law.byu.edu/lawreview/vol1984/iss4/3/

Wormald, P. (2001). *The making of English law*. Wiley.

Makale Bilgi Formu

Çıkar Çatışması Bildirimi: Potansiyel çıkar çatışması yoktur.

Yapay Zekâ Bildirimi: Bu makale yazılırken hiçbir yapay zekâ aracı kullanılmamıştır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.